
Lassított olvasás, írás tanmenet

*kiemelten a hatékonyságnövelő megnyújtott
előkészítő időszakkal*

BATÁNE MURÁNYI ERIKA – KIS GYULÁNÉ –
KONCZ ANTÓNIA

Az iskolánkba kerülő tanulók fejlettségi szintje nagy szóródást mutat. Az értelmi fejlettségen túl a szociális és az érzelmi, akarati érettségben is eltérések mutatkoznak. Ennek okait a következőkben látjuk:

1. A családi indíttatás közötti különbségek

– A családok az eddig kialakított, elért életszínvonal megtartása érdekében többletmunkát kénytelenek vállalni. Egyértelmű, hogy a gyermekkel eltölthető idő ezáltal rövidebb. Ennek következménye a tanulási és viselkedéskultúra torzulása.

– Egyre kevesebb szülő tartja elsődlegesnek a tanulást. Sok esetben nem tudják reálisan felmérni gyermekük adottságait. Nincsenek szinkronban az adottságok és az elvárások.

– Az optimális szellemi környezetet csak kevés család biztosítja a gyermek számára. A szülői igényesség, iskolázottság nincsen az anyagi lehetőségekkel összefüggésben.

2. Az óvodák eltérő iskolaelőkészítő munkája

– Beszédfejlettség terén: a gyermek látens szókincse nagyobb, mint az aktív. Kevés a lehetőségük, hogy a passzív szóanyagot beépítsék a mindennapi nyelvhasználatba (passzív befogadás: tv-nézés, mesehallgatás, video). Gyakran a beszédmegértés sem kellően fejlett. Ez gátolja a kommunikációs képességek optimális fejlesztését.

– Rajzkészség terén: a színek ismerete hiányos. Az elemi formák rajzolása sok gyermeknél nem éri el az életkoruknak megfelelő szintet. Ceruzafogásuk nem szabályos. A nagy alakú ábrázolásnál a lendületes és biztonságos kézmozgás nem alakult ki.

3. Eltérő fiziológiai adottságok

– A kézközép csontozatának fejlődése hét éves korra fejeződik be.

– Hanganalízis képessége (belső hallás fejlődése)

– A hangképző szervek állapota

– Ép szemek, jó látás...

A lassított olvasás- és írástanítás célja:

– Minden gyermek tanuljon meg biztonságosan bánni a nyomtatott szövegekkel, tudjon jól olvasni és eszközjelleggel használja az írást.

Helyesen író és olvasni szerető gyermekek (majd felnőttek) legyenek.

– "Örömteli" legyen a tanulás, a gyerek korának megfelelő időarányos terheléssel, nagyobb kivárással.

– A gyermek egyéni szükségleteinek, lehetőségeinek figyelembevétele, önmegvalósításának elősegítése, sikerorientálás.

- "... A pedagógus közreműködésével a lehető legjobb gyermekké váljon, amilyen csak lehet!"
(Susanne Naville)

A tanmenet felépítésének fő vonalai (időszakos bontás):

Szeptember – október

Szoktatási időszak (1. hét)

- az iskolai szokásrend kialakítása
- a közösségbe történő beilleszkedés elősegítése
- egyénre szabott felmérések a tanulók fejlettségi szintjének megállapítására

Előkészítő időszak (2-8. hét)

Megismerésre épülő célzott képességfejlesztés:

az írás, olvasás, számolás elsajátításához szükséges pszichikus működések közel azonos szintre hozása mozgásos, manipulációs fejlesztő játékokkal.

- Mozgásfejlesztés

nagymozgások

finommotorika

szem-kéz, szem-láb koordináció

dominancia

- Testséma fejlesztés

- Percepciófejlesztés

vizuális

auditív

térészlelés

kinesztétikus

taktilis

- Nyelvi fejlesztés (verbális)

Szóképes előprogram (5. héttől)

A program intenzitását a tanító által kiemelt feladatok határozzák meg.

- látási – hallási figyelem, emlékezet fejlesztése
- hanganalízis gyakoroltatása, fonémahallás fejlesztése
- önálló feladatmegoldásra, önellenőrzésre szoktatás
- szókincs aktivizálása, bővítése

Betűelemek vázolása, írása vonalrendszerben

fázisai:

vázolólapokon nagy formák

széles sortávú, egyéni vonalazású füzetben (12-32 füzet: 3 sor = 3 vonalköz)

szabvány elsős füzet (14-32 füzet)

négyzetrácsos füzet szükség szerint

Megjegyzés:

Az előkészítő időszakban a tanulók figyelemkoncentráció fejlettségének függvényében 20-30 perc időtartamú képességfejlesztő foglalkozásokat tartunk, a kb. 10 perces koncentráló képesség tudatában.

A tantermet – a lehetőségekhez mérten – igyekszünk otthonosabbá tenni a padok vagy asztalok félkörben történő elrendezésével, mese-, játék-, pihenősarok kialakításával. A szigorú, sematikus tantermi rend helyett nyitott, nagy mozgásterű, ám egymást jól láttató, összetartozást sugalló tanteremképet alakítunk ki.

November – március

Betűismertetés

- nyomtatott kis- és nagybetűk

– írott kisbetűk

Szövegfeldolgozás (témakörön belüli szabad szövegválasztással, a követelményeket szem előtt tartva)

– kiegészítő olvasmányok az olvasási kedv fokozására

– ismerkedés az iskola könyvtárával

– gyorsolvasás és a hangzó olvasás fejlesztése

Megjegyzés:

– Az intenzív fónikus előkészítő munka megkönnyíti a betűalakítást, -felismerést és a hangfűzést. A betűismertetés során lehetőség nyílik az összeolvasás fokozatainak betartására és alapos begyakorlására: magánhangzó – mássalhangzó; mássalhangzó – magánhangzó; mássalhangzó – magánhangzó – mássalhangzó.

Legutoljára olvastatjuk a mássalhangzó-torlódásos és a "tükrös" szavakat (erre, Anna, abba). Ebben a szakaszban kiemelt feladat a kisgyermekkorú ösztönös szótagolás tudatosítása játékos feladatokkal. Kiszámoló, szavak eltapsolása illetve szükség szerinti szótagolt olvasási gyakorló szövegek használata (fénymásoló, írásvetítő).

Április – június

Betűismertetés

– az írott nagybetűk megtanítása

– betűtípusok differenciálása

– szabályos kapcsolás és betűalakítás begyakorlása

– az esztétikai elvárások betartása

– helyesírási ismeretek elmélyítése

Szövegfeldolgozás

– Az ABC-s olvasókönyv (II. kötet) anyagát válogatva dolgozzuk fel

– Az *Ábécéország* című könyvből kiegészítő gyakorló szövegek az olvasás technikai fejlesztésére

Megjegyzés:

– A hangos és a néma, értő olvasás felmérése

– Írásfelmérés: biztos és szabályos betűalakítás, -kapcsolás, az írás alkalmazási formái (másolások, tollbamondás, önálló mondatalkotás képről)

A tanítási programnak lényeges eleme, hogy a hangos olvasás felmérését csak a tanév végére tervezi.

Ez is a lassúbb, egyéni ütemű fejlődésnek ad tág teret, ellentétben az évek óta szokásos januári olvasási szint megállapításával.

Szeptember

Szoktatási és előkészítő időszak (1-8. hét)

I. hét

– Az iskola és az óvoda összehasonlítása (helyiségei, szokások)

– Az iskolai élethez alkalmazkodó napirend kialakítása

– Viselkedési formák megtanulása szituációs játékokkal

– Társaskapcsolatok az új közösségben

– Ismerkedés a taneszközökkel

– Célzott felmérések: család-, élményrajz, szókincs, Strebel-teszt (1. táblázat)

II. hét

Mozgásfejlesztés

Nagymozgások:

– építés kevés elemszámú nagy mértani formákkal

1. táblázat

<i>Mozgásfejlesztés</i>	<i>Testséma</i>	<i>Percepció</i>
<i>Nagymozgások:</i>	– testfogalom felmérése élménytapasztalatok alapján	<i>Mozgásos észlelések</i> (a látás kikapcsolásával)
– járás, futás, ugrás, mászás-kúszás eltérő tempóban és irányváltoztatásokkal	– testrészek funkciói, megismerése tükrös játékokkal	– bekötött szemmel testrészek érintése
– alakzatok körbenjárása	– testrészek megnevezése, páros játékok	– bekötött szemmel testrészek felismerése és megnevezése
– egyensúlygyakorlatok	– oldaliság: bal, jobb irányok tudatos alkalmazása mozgásfeladatokkal	– utasítás végrehajtása mozgással (iránykövetés)
– dalok, mondókák mozgás-, ritmuskíséréssel és formaalakítással		– játékok rendezése egyik dobozból a másikba csukott szemmel
<i>Finommozgások</i>	– az emberalak összállítása részekből gyurmázással, puzzle játékkal (keves elemszám)	<i>Tapintásos észlelések</i>
– cipőfűzés, gyöngyfűzés tetszés szerint		– Mi van a zsákban? játékos formaérzékelés vakon
– Lego építőjáték		– körjátékok, sőtörés

- festés szabadon csomagoló papírra ujjal, majd ecsettel (kiscsoportokban)
- formakövetés teljes karral, csukló-, ujjmozgással levegőben, nagy felületen

Finommozgás:

- homokozás, gyurmázás tetszés szerint, irányítással
- papírhajtogatás (ismert formák önállóan, fázisonkénti bemutatással: felezős, átlós hajtások, élezés...)

- motívumok kirakása lyukas táblán szabadon, mintakövetéssel
- képösszerakás növekvő elemszámmal
- képalakítás tépéssel (nagy formák)
- kifestőben nagy ábrák színezése irányok megadásával
- előrajzolt alakzatokon gyöngyszem körülvétele ujjal

Testséma

- testrészek megnevezése csukott szemmel, mutogatással
- hiányos emberalak, állatfigurák kiegészítése rajzzal
- oldaliság: relációk játékos feladatokkal (alatt, elé, mögé, mellé, fölé...) gyakorlásuk cselekvéssel

*Percepció**Vizuális észlelések:*

- eseményképről történetalkotás, szituációs játék bábbal
- mintakövetés tárggyal, rajzosan
- időrendiség (képek elrendezése a történés sorrendjében)
- memória: mozgássorozat utánzása, adott minták felismerése és kirakása (forma, méret, szín...)

III. hét

*Mozgásfejlesztés**Nagymozgások:*

– álló és fekvő egyenesekből képkirakás minta után, önálló tervezéssel (hurkapálca, számoló pálcika)

– álló és fekvő egyenesek vázolása ecsettel, zsírkrétával a fokozatok betartásával nagyméretű lapra szabadon (mondóka)

Finommozgások:

– fonal átvétele társ nyújtott ujjairól, megadott szabály szerint

– képkirakás termésekből (kukorica, bab, rizs...)

– azonosság, különbség, rész, egész... feladatlapokon kiegészítés, színezés

– vonalrendszerben való tájékozódás előkészítése manipulációs feladatokkal (ragasztás, színezés, cica üldözi az egérkét...)

Percepció

Auditív:

– hangfelismerések (egyszerű zörejek, hangszerek hangja, hangszín, irány meghatározása)

– járművek, állathangok utánzása

– hallási figyelem fejlesztése utánmondással (szavak, szócsoporthoz, mondatok...)

Nyelvi fejlesztés:

– szókincs aktivizálása, bővítése

– mesehallgatás: illusztráció készítése, a lerajzolt jelenet elmondása

– dramatizálás, bábozás, szerepjáték

– történetalkotás eseményképről, képsorról

IV. hét

Mozgásfejlesztés

Nagymozgások:

– A kéz és a láb összehangolt mozgásának fejlesztése ritmikus tevékenységgel (páros gyakorlatok, ugrás – dobás)

– Betűelemek alakítása: kör, csészevonalak nagy alakban ecsettel, zsírkrétával (kar-, csuklómozgás)

Finommozgások:

– A 3. héten nagy alakban alakított betűelemek (álló és fekvő egyenesek) vázolása hajtogatott írólapon irány-, távolságtartással

– Papírhajtogatás az egyszerű hajtásoktól az összetettebb munkadarab elkészítéséig

– Vágás a szem-kéz koordináció fejlesztésére

– Balról jobbra irányuló szemmel követés a szem finommozgásának fejlesztésére (kisautó haladási iránya, letakart kép folyamatos nyitása...)

Percepció

Vizuális:

– Rész-egész kapcsolata: ismert alak vagy alakzatok felismerése, hiányos részek pótlása

– A valóságtól eltérő egész részeinek kiemelése, javítása

Auditív:

– Fonémahallás fejlesztése: hangsorok utánzása; első hang felismerése, kiemelése nyelvi játékokkal

Nyelvi fejlesztés:

– Kéz-, ujjtornához versek, dalok tanítása mozgásos játékokkal

– Gyűjtőfogalmak: család, állatok, növények, járművek tárgykörben

Október

V. hét

(A szóképes előprogram kezdete)

Mozgásfejlesztés

Nagymozgások:

- Szem-láb koordinációjának fejlesztése (ugróiskola)
- Problémamegoldó képesség fejlesztése tevékenységgel, mozgással
- A c-vonal és a felső ívelésű csészevonal alakítása nagy alakban ecsettel, zsírkrétával (kar-, csukló-mozgással)

Finommozgások:

- Előrajzolt, kinyírt minta beborítása tépéssel
- Az álló- és fekvő egyenesek írása vonalrendszerben, egyedi vonalazású füzetben
- A kör és a csészevonal vázolása hajtogatott írólapra

Percepció

Auditív:

- Fonémahallás fejlesztése: az első és az utolsó hang felismerése, kiemelése a hallott hangsorból
- Magánhangzók felismerése szájállásról, utánzással

Taktilis és vizuális:

- A hátára rajzolt betűelem felismerése, ismétlése, megjelenítés táblai rajzzal

Nyelvi fejlesztés

- Szógyűjtés eseményképről; a kiinduló képhez (Olvasni tanulók) kapcsolódó
- A helyes beszéddallam megfigyeltetése, gyakorlása szemléltetés: szánkó siklik...

VI. hét

Mozgásfejlesztés

Nagymozgások:

- A horog-, hullám- és felső hurkolású fecskevonal alakítása nagy felületen kar- és csukló mozgással
- Fantáziakép a tanult betűelemekből zsírkrétával

Finommozgások:

- A c-vonal (nyitott kör) és a felső ívelésű csészevonal vázolása hajtogatott írólapra
- A kör és az alsó ívelésű csészevonal írása vonalrendszerben, egyedi vonalazású füzetben

- Játékos feladatok: szabályjáték a tanult betűelemekkel, betűelemek "felöltöztetése" (Mit tudsz belőle rajzolni?)

vershez kapcsolódó rajz készítése... (Pont, pont, vesszőcske...)

Percepció

Vizuális:

- A szem fixációs működésének erősítése ismert tárgy vagy kép részletének megjegyzésével, kiemelés után visszahelyezés az egészbe (bábbal, applikációval)
- Rejtett figurák megtalálása, hiányos képek és sorozatok pótlása, folytatása

Auditív:

- Fonémahallás fejlesztése: kiemelt és hangoztatott hangok megkeresése a hallott hangsorban

- Szavak hangokra bontása

- Képek nevére hangleválasztás, mássalhangzók helyes artikulálása, differenciálása (m – cs – b – r – f – p)

Nyelvi:

- Összefüggő történet alkotása eseményképről

- Szavak kiemelése kérdőszó segítségével

- Mondatszűkítés, mondatbővítés

VII. hét

Mozgásfejlesztés

Finommozgások:

- A horog-, hullám- és felső hurkolású fecskevonal vázolása hajtogatott írólapon
- A c-vonal (nyitott kör) és a felső ívelésű csészevonal írása egyedi vonalazású füzetben

- A tanult betűelemek összekapcsolása a lendületes írás kialakítására (3-4 elemig)

Gyakorló feladatok:

Válogatás az Írni tanulók és az Olvasni tanulók tankönyvek feladataiból (Célirányos fejlesztés)

Önálló feladatmegoldások, önellenőrzés és hibajavítás írásvetítőről, tábláról

VIII. hét

Mozgásfejlesztés

Finommozgás:

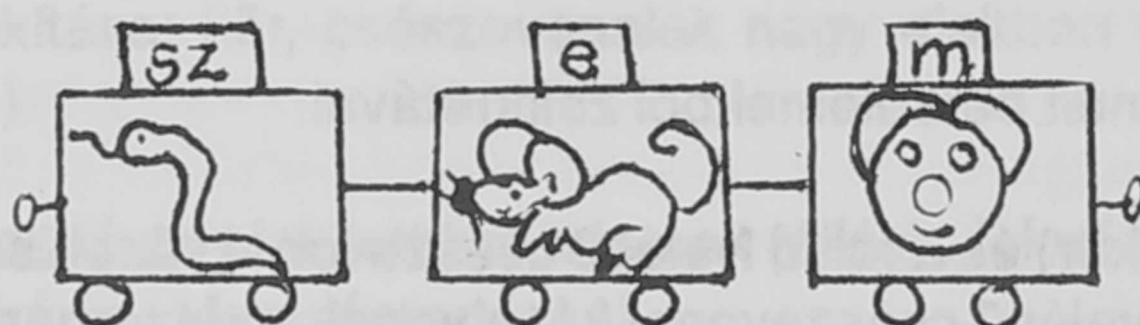
- A horog-, hullám- és felső hurkolású fecskevonal írása egyedi vonalazású füzetben

- A tanult betűelemek írása "szépíró" füzetbe (szabvány első füzet)

- Alsó hurkolású fecskevonal vázolása írólapra, írása egyedi vonalazású füzetbe

Gyakorló feladatok:

- Betűelemek írása tollbamondás után
- Játékos hangösszevonási gyakorlatok keretmese felhasználásával
- Hangfűzés önállóan: Találd ki mit mondok? (a hangok külön-külön kiejtve, támpontok megadásával: rajtam, teremben van... c – i – p – ő)
- Mi van a vonatban?

Első kocsiban: kígyó sziszegő hangja

Második kocsiban: egérke szó elején hallod a hangot

Harmadikban: maci morgó hangja

– Betűelemek felismerése és kiemelése átírással (egyéniileg összeállított feladatlapok)

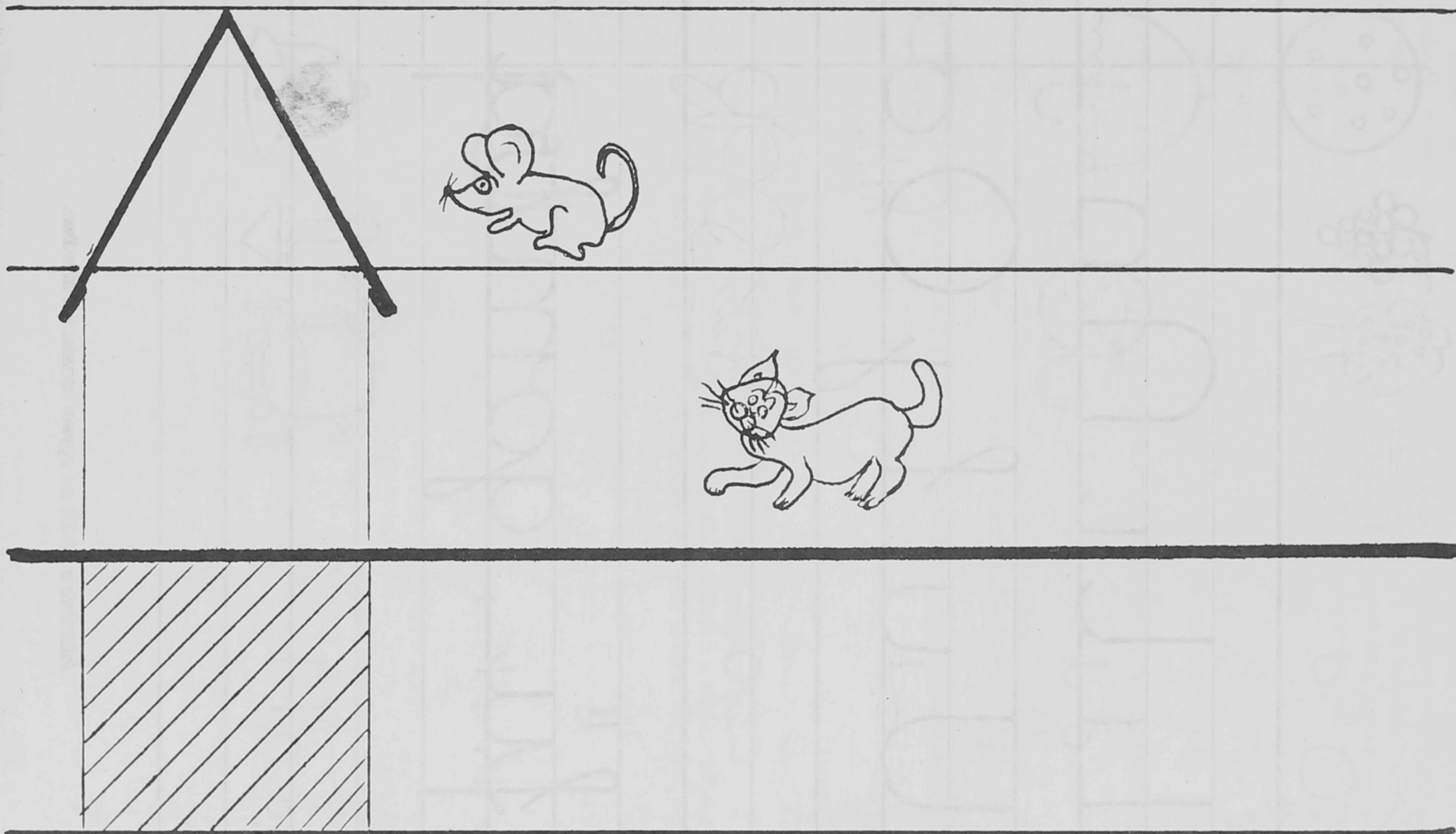
pl.: esernyő rajza – horogvonal

cica – kör, c-vonal, horogvonal

A sokat vitatott olvasástanítási módszerek közül - úgy érezzük - egyik sem mindenható. A tanítás folyamatában a döntő szerep a tanítóé, aki felelősséggel, jó felkészültséggel és tudatosan dolgozik a választott módszerrel.

A Romankovics házaspár és Meixner Ildikó pszichológus által kidolgozott analízáló-szintetizáló módszer minden lehetőséget biztosít az iskolába kerülő gyermekek hatékony fejlesztéséhez.

A megnyújtott, hosszú előkészítő időszak – mint az óvodai nevelési program folytatása és az óvodából az iskolába átvezető szakasz – lehetővé teszi a grafomotorosan éretlen, finommozgásában korlátozott gyermekek számára is az írás-olvasás sikeres elsajátítását. A kialakult pszichikus funkciókkal rendelkező gyermekek eseté-

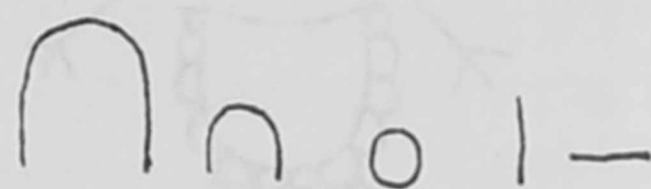
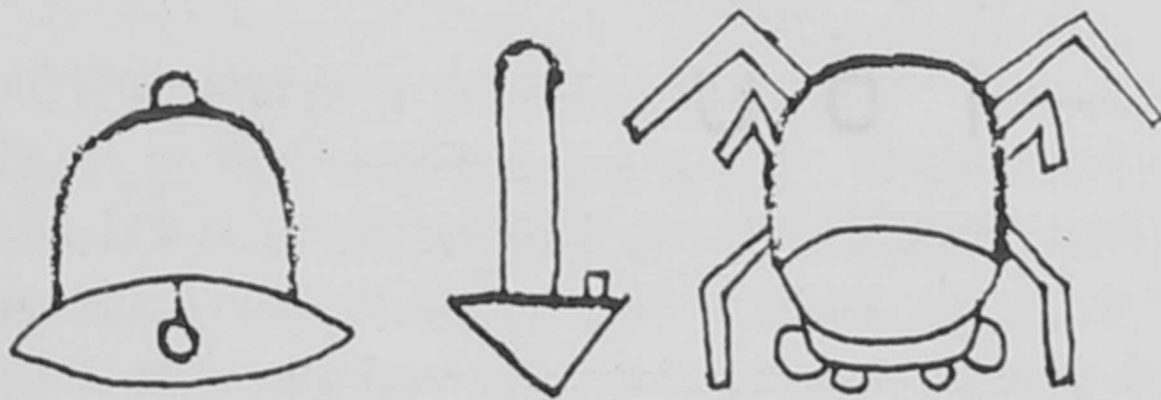
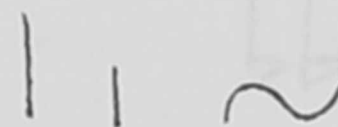
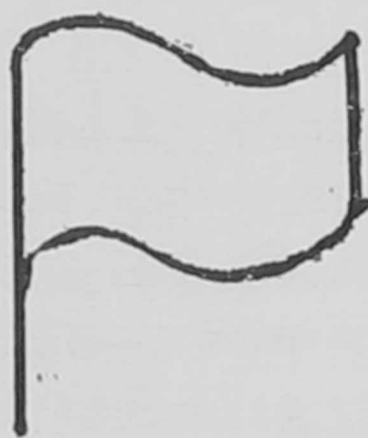
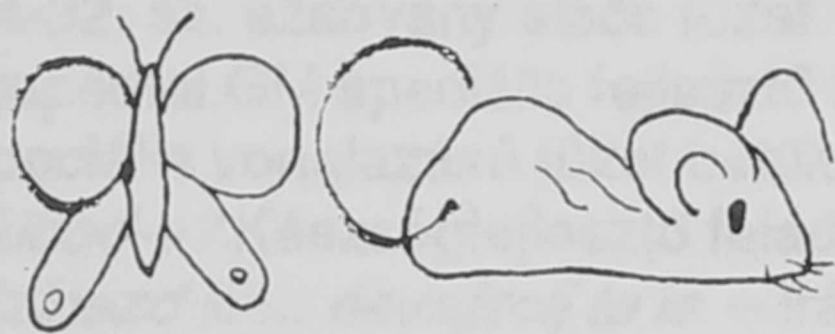
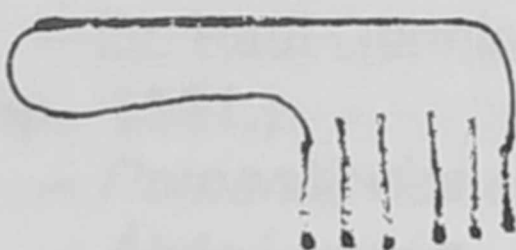
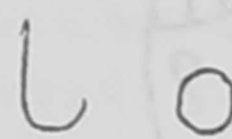
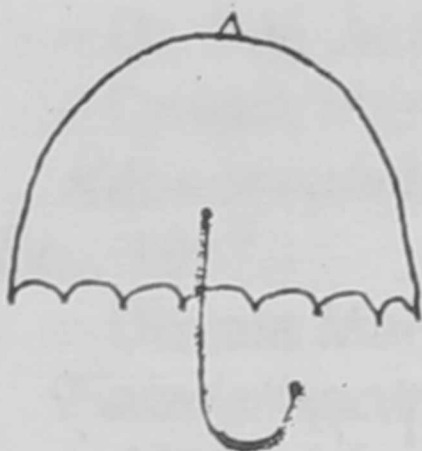
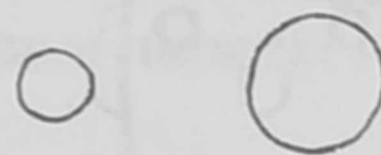
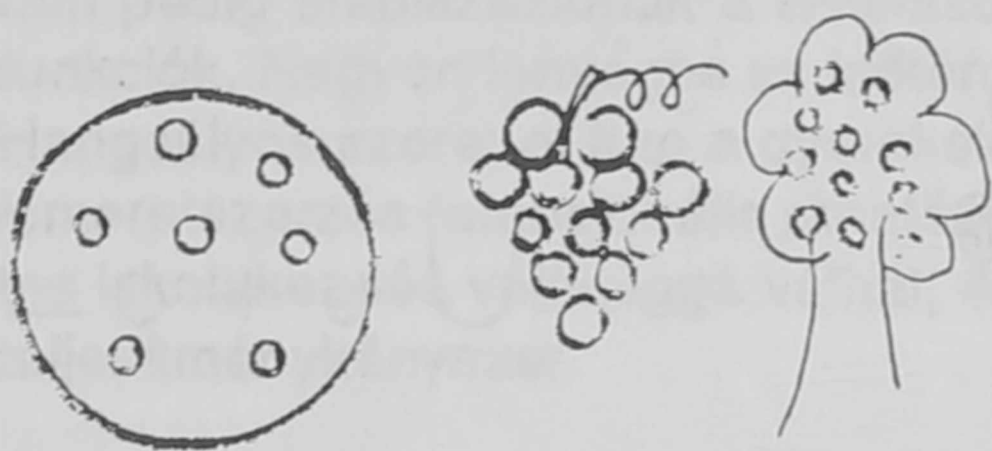
Tájékozódás a 3-as vonalrendszerben (szobaszint – alapvonal, padlás és pince szintje)

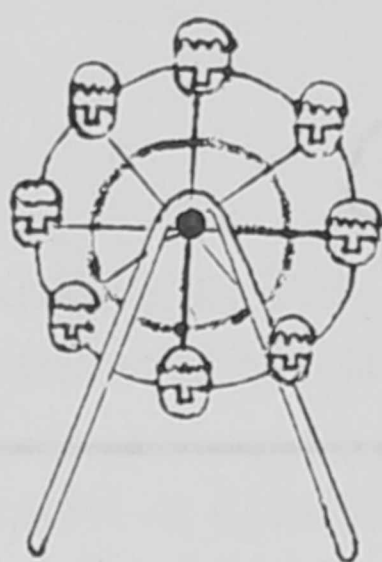
l l l l l l

u u y o o

fü, gomba

Írásminta a 12-32. sz. egyedi vonalazású füzetben.

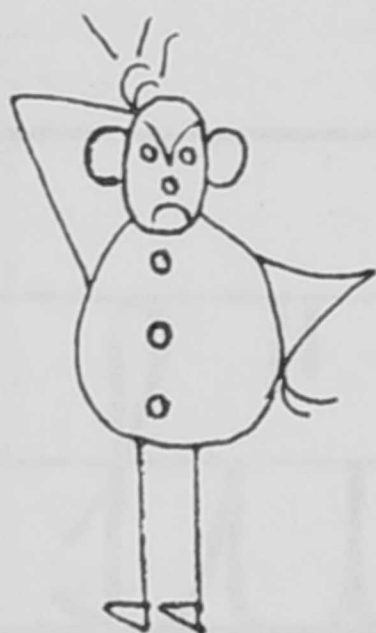
U u i o -

c ~ w o n i ?

n u l o - ~

c i o

- i o u

ben pedig stabilizálódnak a tanulásban nagy szerepet játszó mozgási és észlelési funkciók. Nagyon lényeges az időtényező, mert az egyéni ütemű haladást biztosítja. Hangsúlyos szerepet kap a gyerekek tevékenykedtetése, az empirikus úton történő ismeretszerzés (emocionális ráhatások). Mindezeket figyelembe véve a stresszmentes iskolakezdés valósággá válhat, és a tanulási folyamatot sem nehezíti az állandó teljesítménykényszer.

Tanesszközök

- Dr. Páli Judit – Forgách Balázs: *Kukucs 4. füzet* (Móra Kiadó, 1990.)
 - Dovala Márta: *Nyitogató*
Képességfejlesztő feladatgyűjtemény első osztályosok számára (Tankönyvkiadó, Bp., 1987.)
 - Dovala Márta: *5-7 éves gyermekek képességvizsgálata*
Feladatlapok sokszorosítással (OPI 1987.)
 - *Mátrix képességfejlesztő játék* (IPTE Játékműhely, Pécs)
 - *Ábrázolás és kézimunka* (Tankönyvkiadó), mint tanítói segédeszköz az előkészítő időszakban
 - Dr. Paul Dennison – Gail E. Dennison: *Észkapcsoló agytorna* (Agykontroll GMK Bp., 1991.)
 - *Romankovics tankönyvcsalád*
 - *Ábécéország*
 - 12-32. sz. füzet egyedi vonalazással
 - 14-32. sz. szabvány első füzet
- Logopédiai GM speciális fejlesztő taneszközei:
- speciális vonalazású füzet betűk, számok írásának megtanításához
 - *Tudod-e?* Készségfejlesztő feladatlapok az olvasástanulás előkészítésére
 - *Színezd ki ... és rajzolj te is* – íráskészséget fejlesztő feladatlapgyűjtemény (Göncöl Kiadó).